

Małgorzata Karczmarzyk* <https://orcid.org/0000-0001-9906-9574>

Uniwersytet Gdański

Dominika Szelałowska**

III Liceum Ogólnokształcące w Gdańsku

Analiza wizualno-werbalna wybranych książek dla dzieci o biografjach sławnych artystów malarzy

DOI: 10.25312/2083-2923.15/2019_07mkds

Streszczenie: Na rynku wydawniczym pojawiło się w ostatnim czasie wiele interesujących książek obrazkowych dla dzieci, które nie tylko mają w zamierzeniu uczyć dziecko, ale również wychowywać je przez sztukę i uwarżliwiać estetycznie. Wiele z nich poświęconych jest również biografiom artystów malarzy. W jaki sposób wybrane książki dla dzieci przedstawiają obraz artysty, okaże się w trakcie analizy wizualno-werbalnej niektórych pozycji, opisanych w niniejszym artykule. Wybrane do analizy książeczki obrazkowe dla dzieci to np.: L. Anholt, *Van Gogh. Kamil i słoneczniki*; E. Carle, *The artist who painted a blue horse*; D. Remerts, *Meneer Kandinsky was een Schiller*; M. Valenzia, *Getting to know the world's greatest artists*, oraz polskie: A. Czerwińska-Rydel, *Mgnienie oka. Opowieść o Danielu Mikołaju Chodowieckim*; M. Kowerko-Urbańczyk, *Idol. Frida Kahlo*.

Słowa kluczowe: książka obrazkowa dla dzieci, analiza wizualno-werbalna, wychowanie przez sztukę, artysta malarz

Wprowadzenie do tematu

Na polskim i zagranicznym rynku wydawniczym pojawiło się w ostatnim czasie wiele interesujących pozycji dla dzieci, które nie tylko uczą, ale również wychowują i uwarżliwiają estetycznie dziecko. Współczesne polskie wydawnictwa promujące do-

---

* Małgorzata Karczmarzyk – artysta, tutor, nauczyciel akademicki, adiunkt w Pracowni Edukacji Medialnej Uniwersytetu Gdańskiego.

** Dominika Szelałowska – nauczyciel sztuki w III Liceum Ogólnokształcącym w Gdańsku.

brą literaturę dziecięcą to np.: Dwie Siostry, Bajka, Literatura, Widnokrąg. Pokazują się zarówno pozycje monograficzne, jak i czasopisma pedagogiczne i literaturoznawcze na temat utworów dzieci poświęconych ludziom nauki i sztuki. Są to artykuły i książki K. Zabawy, w których autorka posługuje się terminem ikonotekstu, analizując integralną całość tekstu oraz ilustracji; prace A. Ungeheuer-Gołąb, wprowadzającej dziecko w wieku przedszkolnym w świat literatury rozwijającej ważne potrzeby emocjonalne, intelektualne, społeczne dziecka¹; publikacje M. Cackowskiej, która tworzy kategorię książki obrazkowej dla dzieci²; prace K. Wądolny-Tatar i M. Chrobak, które ujawniają w analizowanych tekstach z zakresu literatury dla dzieci i młodzieży infantyilizowanie odbiorcy poprzez stosowanie uproszczonych form i środków wyrazu³; a także artykuły A. Wincencjusz-Patyny, która opisuje np. transimaginację, analizując problem obrazowania rysunkiem utworów literackich⁴. Inni polscy autorzy zajmujący się literaturą dla dzieci to m.in.: G. Leszczyński, A. Steliga, O. Pajęczkowski oraz B. Olszewska. Zagraniczne opracowania poświęcone temu tematowi to m.in.: *Picturebooks, Pedagogy and Philosophy* J. Haynes i K. Murris; *Children's Picturebooks. The Art of Visual Storytelling* M. Salisbury'ego i M. Styles oraz *Crossover Picturebooks. A Genre for All Ages* S.L. Beckett.

W niniejszym artykule z całego arsenału polskiej i zagranicznej literatury dla dzieci zostanie wybranych kilka pozycji, nawiązujących do szeroko rozumianego pojęcia wychowania przez sztuki plastyczne⁵. Konkretnie chodzi o analizę propozycji dotyczących problematyki sztuki i życia bohemy artystycznej, a zwłaszcza środowiska plastyków.

Modelowy artysta malarz jest spadkobiercą tradycji romantycznej, co wymaga by był on osobą emocjonalną, buntowniczą, nierzadko nieszczęśliwą, postępującą w niekonwencjonalny i nieprzewidywalny sposób, wyposażony przy tym w wewnętrzną siłę i imperatyw twórczy, a do tego trwający w opozycji do świata⁶. Tak więc konwencja wymaga od artysty bycia niekonwencjonalnym. A tego rodzaju opis zakrawa na ironię i daje obraz tego, jak łatwo i skutecznie stereotypy mogą przenikać do powszechnej świadomości społecznej. We współczesnej rzeczywistości zaś zbyt często mamy do czynienia z niszczeniem wrażliwości, tępieniem estetyki i ograniczaniem twórczości plastycznej dziecka poprzez np. obcinanie godzin przeznaczonych na zajęcia plastyczne w szkołach, niedofinansowanie szkół w zakresie materiałów pla-

---

¹ Zob. A. Ungeheuer-Gołąb, *Literackie inspiracje w rozwoju przedszkolaka*, Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich, Warszawa 2012.

² Zob. J. Szyłak, H. Dymel-Trzebiatowska, M. Cackowska (red.), *Książka obrazkowa. Wprowadzenie*, Instytut Kultury Popularnej, Poznań 2017.

³ Zob. K. Wądolny-Tatar, M. Chrobak, *Światy dzieciństwa*, Universitas, Kraków 2016.

⁴ Zob. A. Wincencjusz-Patyna, *Między słowem a obrazem – kiedy rysunek staje się ilustracją*, „DYSKURS. Pismo Naukowo-Artystyczne ASP we Wrocławiu”, t. 16/2013.

⁵ Zob. I. Wojnar, *Estetyka i wychowanie*, PWN, Warszawa 1970.

⁶ Zob. M. Janion, M. Zielińska (red.), *Style zachowań romantycznych. Propozycje i dyskusje. Symposium, Warszawa 6–7 grudnia 1982 r.*, PIW, Warszawa 1986.

stycznych czy też brak sal przeznaczonych na działania *stricte* artystyczne. Podręczniki i zadania w edukacji wczesnoszkolnej nie dają uczniom możliwości wyjścia poza schematyczny i odtwórczy sposób ekspresji plastycznej⁷.

Jak pisze B. Mazepa-Domagała, „Dzisiejsza rzeczywistość niszczy naturalne wartości widzenia i odczuwania świata, niszczy wrażliwość zwykłych ludzi. Te wartości mają szansę odrodzenia się poprzez przywrócenie sztuce jej podstawowych znaczeń”⁸.

Analizując wybrane książki dla dzieci o biografiach sławnych artystów malarzy, chcemy podtrzymać tę dewizę odradzania się wartości w sztuce poprzez zainteresowanie nią młodego czytelnika, ale z drugiej strony chcemy krytycznie spojrzeć na niektóre z propozycji wydawniczych, aby wybrać te najwartościowsze i cieszyć się sztuką już od najmłodszych lat.

Komentarz metodologiczny

W części empirycznej artykułu zostanie przeanalizowanych kilka wybranych książek dla dzieci, z rynku polskiego i międzynarodowego, na temat biografii sławnych artystów malarzy. Ze względu na kompilację obrazu i tekstu w tego rodzaju propozycjach zastosowano metodę analizy wizualno-werbalnej stworzoną przez Gunthera Kressa i Theo van Leeuwen⁹. To oni pierwsi analizowali tego rodzaju propozycje, opisując strukturę wizualno-werbalną tekstów, ich kompatybilność, praktyki kulturowe i zasady specyficznej gramatyki wizualnej, którymi posłużę się również w mojej analizie.

W artykule analizowane będą między innymi struktury i formy wiedzy zawarte w wybranych książkach na temat biografii sławnych artystów malarzy, praktyki proponowane lub narzucane dziecku, dyskursy konstruowane za pośrednictwem ww. książek, postawy estetyczne, socjalizacja do kultury, a także wzorce kulturowe i społeczne osvajane przez dziecko¹⁰.

---

⁷ M. Karczmarzyk, *Wybrane podręczniki dla klas pierwszych edukacji zintegrowanej – analiza metodą wizualno-werbalną Guntera Kressa oraz Theo van Leeuwen*, „Chowanna”, nr 2(41)/2013, s. 303–313.

⁸ M. Mazepa-Domagała, *Z zagadnień recepcji sztuki przez dziecko. Próba określenia kompetencji odbiorcy wytworów sztuki i przyszłego ich twórcy*, [w:] K. Krasoń, B. Mazepa-Domagała (red.), *Wymiary ekspresji dziecięcej. Stymulacja – samorealizacja – wsparcie*, Librus–Górnośląska Wyższa Szkoła Pedagogiczna im. Kardynała Augusta Hłonda, Katowice–Mysłowice 2005, s. 41.

⁹ Zob. G. Kress, T. van Leeuwen, *Reading images. The Grammar of Visual Design*, Routledge, London–New York 1996.

¹⁰ M. Karczmarzyk, N. Pater-Ejgierd, *A child in a virtual gallery. The analysis of selected websites of great museums*, „Problemy Wczesnej Edukacji”, nr 2(12)/2010, s. 133–141.

Wybrane książki dla dzieci o biografiiach sławnych artystów malarzy

Przykładem publikacji, która prezentuje utarty wizerunek artysty, jest książka pt.: *The artist who painted a blue horse* (czyli „Artysta, który namalował błękitnego konia”¹¹). W propozycji zastosowano kompilację obrazu i słowa, z przewagą komunikatów wizualnych. Ilustracje wypełniają bowiem całą kartkę formatu A4, zaś komunikaty werbalne to zdania pojedyncze bądź wyrazy uzupełniające się wzajemnie z ilustracją. Struktura wizualno-werbalna całości zatem jest kompatybilna i tworzy ikonotekst¹².

Komunikaty wizualne występują zwykle w trybie żądającym, to znaczy, że kierują uwagę odbiorcy i wymagają z nim kontaktu. Tego rodzaju dyskurs może wynikać z formuły całej książki, która jest swego rodzaju manifestem autora. Pokazuje on bowiem siebie jako „dobrego artystę”. Dyskurs egocentryczny jest więc tutaj wskazany, tym bardziej że swoje ilustracje podkreśla komunikatem werbalnym. Oto, co pisze autor:

Jestem artystą
maluję niebieskiego konia
pomarańczowego słonia
purpurowego lisa
czarnego niedźwiedzia polarnego
ośla w kropki [...]
jestem dobrym artystą¹³.

Autor, artysta i rysownik, to trochę również buntownik, zmieniający powszechnie obowiązujące reguły, działający według własnych praw oraz widzący świat w odmienny, indywidualny sposób, przefiltrowany przez odrębną osobliwą wrażliwość. Dlatego modalność jego ilustracji jest wysoka. Świat stworzony przez artystę nie musi być bowiem rzeczywisty. Nie musi być rozpoznawalny i podobny do tego, co wszyscy znamy z najbliższego otoczenia. Taka formuła jest powszechnie akceptowana i nikogo nie dziwi, bo przecież artysta wszystko może, a jego świat jest inny i odmienna jest jego percepcja.

Omawiana tutaj książka Erica Carle jest szczególnym przypadkiem jednostronnego ukazania idei sztuki, ponieważ stanowi jego artystyczne *credo*, będące owocem własnych doświadczeń. Dla dziecięcego odbiorcy stanowić może czynnik wpływu, decydujący o postawie, jaką oberze on wobec zjawisk związanych ze sztuką i tworzących się w ten sposób schematów i stereotypów na temat wizerunku artysty.

¹¹ Zob. E. Carle, *The artist who painted a blue horse*, Philomel Books, 2011 (tłum. tytułu własne K.M.).

¹² K. Zabawa, *Literatura dla dzieci w kontekstach edukacyjnych*, Wydawnictwo WAM, Kraków 2017.

¹³ Tłumaczenie D. Szelałowska.

Kolejną publikacją, która zasługuje na uwagę, jest książka pt.: *Menner Kandinsky was een Schilder* (czyli „Pan Kandinski był malarzem”)¹⁴, autorstwa Daana Remmerts de Vries, opowiada o Wassilim Kandinskim i jego malarstwie. W baśniowej anegdocie autor pokazuje drogę, jaką ów malarz przebył od przedstawień realistycznych, przez ekspresjonizm, aż do abstrakcji. Tekst werbalny jest kompatybilny z ilustracją i przeplata się z nią zarówno na stronach tytułowych książki, jak również w części środkowej opowieści.

Kandinski jest tutaj pogrążonym we własnym świecie, roztargnionym artystą, który w codziennym życiu dokonuje zabawnych pomyłek i przejęzyczeń, wynikających z nieustającego zaabsorbowania malarstwem. Pędzi na niebieskim koniu poprzez fantastyczne krajobrazy, szukając weny, i dla swej imaginacji przekracza własne granice. Jest to droga artysty natchnionego, ekscentryka i wizjonera. Dyskurs emancypacyjny, w którym stworzona jest ta opowieść, może otworzyć młodego czytelnika na świat sztuki. Tego rodzaju podejście, osadzone w myśleniu rewolucyjnym, poszukiwaniu odmienności, realizowaniu własnych celów, jest bardzo potrzebne młodemu pokoleniu. Otwiera je bowiem na myślenie twórcze i kreatywne. Pokazuje świat sztuki z lekkim przymrużeniem oka, ale w taki sposób, że chce się tą malarską drogą podążać.

Jeszcze inny obraz artysty, tym razem określonego cierpieniem, prezentuje książka Laurence Anholt pt.: *Kamil i słoneczniki*¹⁵, opowiadająca o Vincencie van Goghu. Niewątpliwie tragiczna biografia tego malarza stała się w zasadzie popkulturowym mitem, który zaprezentowany jest również w tej publikacji.

Malarz jest określany terminami: „dziwny przybysz” lub „dziwny pan”, które można by przyporządkować do dyskursu wykluczenia. Autor tej opowieści bowiem, opisując swojego bohatera, nieświadomie stawia go poza nawias społeczeństwa.

W książce akcentowane zostaje ubóstwo i osamotnienie artysty, który spotyka się z odrzuceniem i niezrozumieniem, jest niedoceniany i niesprawiedliwie osądzany. Van Gogh jest tu postacią jednowymiarową, zredukowaną do geniuszu i nieszczęśliwego życia. Młodemu czytelnikowi podaje się w ten sposób nie tyle informacje o malarzu i jego twórczości, co ich interpretację. Dlatego też warto sprawdzić, jaką właściwie wizję na temat artysty posiadają dzieci i czy wpływa ona w znaczący sposób na kształtowanie ich sądów na ten temat. Pamiętajmy, że dziecko mogło już się zetknąć z potoczną wiedzą na temat van Gogha z racji oglądania przeróżnych komunikatów medialnych docierających do niego z różnych źródeł. Ostatnio emitowany w kinach film biograficzny o tragicznej śmierci tego artysty zupełnie inaczej pokazuje jego sylwetkę. Każdy z nas może inaczej oceniać tę biografię, a tym bardziej małe dziecko, które dopiero wchodzi w otaczającą je kulturę. Dlatego jego interpretacje mogą być odmienne i bardzo oryginalne.

¹⁴ Zob. D. Remerts, *Meneer Kandinsky was een Schiller*, Leopold, 2010.

¹⁵ Zob. L. Anholt, *Van Gogh. Kamil i słoneczniki*, Sterdust Media S.C., 2011.

Ukazało się również w ostatnim czasie kilka pozycji o bardziej rzeczowym charakterze, pozbawionych tego swoistego stygmatyzowania artystycznego świata. W bardzo konkretny i przyjazny sposób przybliży sylwetki najbardziej znanych artystów seria wydawnicza *Getting to know the world's greatest artists* (czyli „Poznając najsłynniejszych artystów”), napisana i dowcipnie zilustrowana przez Mike’a Valenzię¹⁶. Nie ma tu niepotrzebnej afektacji, uwznioślenia artystycznych profesji. Za przykład może posłużyć zdanie zaczerpnięte z książki opowiadającej o życiu i twórczości Andy’ego Warhola: „Twórcy pop-artu, jak Andy Warhol, Claes Oldenburg i Roy Lichtenstein robili po prostu to, co artyści zawsze robili. Tworzyli sztukę o rzeczach, które były ważne i obecne w ich codziennym życiu”¹⁷.

Zdanie to uderza swą otwartością, prostotą i bezpretensjonalnością. Taki sposób przekazywania wiedzy o świecie sztuki uwalnia ją w jakimś stopniu od postromantycznej kalki, przez jaką w mniej lub bardziej świadomy sposób prezentuje się ją dopiero wchodzącemu w świat kultury odbiorcy. Wydaje się, że jest to wartościowa i inspirująca forma zapoznania młodego czytelnika ze zjawiskami artystycznymi, sprzyjająca otwartemu, pozbawionemu niepotrzebnego dystansu, kształtowaniu samodzielnych opinii na temat dzieł sztuki i ich twórców.

Inną pozycją, tym razem pochodzącą z polskiego rynku wydawniczego, jest *Mgnienie oka. Opowieść o Danielu Mikołaju Chodowieckim* A. Czerwińskiej-Rydel. Jest to książeczka obrazkowa dla dzieci o jednym z najbardziej znanych ilustratorów książek XVIII wieku, Danielu Mikołaju Chodowieckim. Snuta przez autorkę opowieść pozwala towarzyszyć bohaterowi w podróży z Berlina do Gdańska w 1773 roku (odwiedziny swej matki). W ten sposób oglądamy Gdańsk oczyma człowieka oświecenia i jest to widzenie inne niż to, do którego przywykliśmy, patrząc na nasze miasto dzień w dzień.

Czerwińska-Rydel stosuje różne strategie kreowania biografii artystów, nie tylko ludzi sztuki, ale również ludzi nauki. Tego rodzaju niestereotypowe opisy zmieniają ogólne, schematyczne podejścia do artysty znanego jako buntownika, biedaka, geniusza albo szaleńca.

Jedną z pozycji, którą warto pokrótce poddać analizie, jest interaktywny zeszyt ćwiczeń, w którym młody czytelnik, wykonując specjalnie przygotowane zadania, poznaje kulisy pracy malarki – Fridy Kahlo. Dziecko dowiadyuje się, co jest potrzebne artystce, by stworzyć obraz, jak namalować autoportret, a jak martwą naturę. Może również stworzyć własną kolekcję sztuki meksykańskiej czy przygotować wystawę w galerii sztuki¹⁸. Jednym z ćwiczeń jest możliwość ubrania Fridy w jej meksykańskie stroje. Tego rodzaju działania na pewno urozmaicają trudny przekaz odnoszący się do artyzmu i sztuki wymienionej autorki. Przepelniona cierpieniem biografia Fridy

¹⁶ Zob. M. Valenzia, *Getting to know the world's greatest artists*, Children's Press, 1996.

¹⁷ Tamże, s. 6–7, tłumaczenie własne: M. Karczmarzyk.

¹⁸ *Frida Kahlo. Seria Idol*, <https://www.znak.com.pl/ksiazka/frida-kahlo-seria-idol--99922> (dostęp: 20.09.2018).

uwidacznia się bowiem w jej obrazach, a przez to może być mało atrakcyjna dla młodego czytelnika. Z badań realizowanych przez M. Karczmarzyk od 2013 roku wynika, że obrazy Kahlo nie są pozytywnie odbierane przez młodych ludzi ze względu na zbyt wiele odniesień osobistych¹⁹. Artystka jest uważana przez dzieci w wieku wczesnoszkolnym za „brzydką” m.in. przez zrośnięte brwi, które przeczą współczesnemu wizerunkowi zadbanej, wystylizowanej, ale również „zrobionej” kobiety, ukazującej się w reklamach telewizyjnych czy na ulicznych plakatach.

Problem estetyzacji społeczeństwa, o którym pisał onegdaj W. Welsch²⁰, jest tutaj kluczowy. Nie wszystkie bowiem ilustracje czy animacje komputerowe wychowują młodego odbiorcę pozytywnie. Problem ten jest szczególnie istotny i wkracza w dyskusyjny aspekt ilustracji, która pełni bardzo istotną funkcję w wychowaniu dziecka i traktowaniu go jako partnera w dialogu o sztuce²¹.

To, w jaki sposób będziemy rozmawiać o sztuce z dzieckiem i jakie obrazy oraz ilustracje będziemy mu pokazywać, w przyszłości wpłynie na jego gust oraz zainteresowanie lub też samowykluczenie kulturowe.

Podsumowanie analiz

Przeanalizowane publikacje, z jednej strony, są przykładami ukazania sylwetki artysty jako kulturowego destylatu przekonań i oczekiwań dotyczących tej grupy osób. Nie podejmuje się w nich próby przełamania ustanowionej konwencji, a zamiast świadomego kształtowania młodego czytelnika mamy do czynienia z bezrefleksyjną reprodukcją rozpowszechnionej kalki na temat twórców sztuk plastycznych.

Z drugiej jednak strony, jest wiele propozycji przełamujących ten impas. Na szczęście, polska ilustrowana książka dziecięca odradza się po trudnym okresie przystosowywania się do funkcjonowania na wolnym rynku i obecnie wyłoniło się grono zdolnych i docenianych, również za granicą, polskich pisarzy i ilustratorów.

Książki obrazkowe dla dzieci w wieku wczesnoszkolnym, które powinniśmy dla nich wybierać, muszą rozwijać ciekawość poznawczą dziecka, wzmacniać wiarę we własne możliwości w dziedzinie aktywności twórczej, poddawać refleksji działania w obszarze edukacji o artystach malarzach, czy też innych ludziach nauki i sztuki. Jest to konieczne, aby najmłodsze pokolenie potrafiło odnaleźć swoje miejsce w świecie współczesnej kultury.

---

¹⁹ Zob. M. Karczmarzyk, O. Lewandowska-Walter, A. Wasilewska, *Co dzieci myślą o życiu, religii i sztuce. Dziecko a tematy trudne*, Wydawnictwo Harmonia, Gdańsk 2016.

²⁰ Zob. W. Welsch, *Estetyka i anestetyka*, [w:] R. Nycz (red.), *Postmodernizm. Antologia przekładów*, Wydawnictwo Baran i Suszyński, Kraków 1998.

²¹ M. Cackowska, *Czym jest książka obrazkowa? O pojmowaniu książki obrazkowej w Polsce*, część I, „Ryms”, nr 5/wiosna 2009, s. 5; część II, „Ryms”, nr 6/lato 2009, s. 14–16; część III, „Ryms”, nr 8/zima 2009/2010, s. 12–13.

Podsumowanie analiz w kontekście praktyki pedagogicznej

Z punktu widzenia praktyki pedagogicznej należałoby uważnie przyrzeć się działaniom podejmowanym przez szkołę. Edukacja artystyczna w placówkach szkolnych, w takiej formie, w jakiej w obecnie jest prowadzona, nie daje dzieciom większych możliwości wykształcenia bardziej otwartej postawy wobec sztuki. Pomijając treści zawarte w podręcznikach, wątpliwości może też budzić ich szata graficzna. W większości przypadków ilustracje w nich zawarte nie wychodzą poza banalną, dziecięcą estetykę, w której próżno dopatrywać się jakichkolwiek wartości artystycznych²². Wydaje się, że jest to zmarnowana szansa na umożliwienie dziecku stałego dostępu do materiałów graficznych o walorach artystycznych, czyli do stałego kontaktu ze sztuką graficzną w prosty i naturalny sposób.

Źle przeprowadzona edukacja plastyczna w późniejszych latach przynosi smutne konsekwencje. U uczniów pojawia się dojmujące przekonanie o własnej nieudolności w tej dziedzinie, częściowo charakterystyczne dla wieku, lecz wzmocnione i solidnie ugruntowane przez rozbudowany system oceniania i ukierunkowywania aktywności plastycznych.

Dla szkoły interesujące mogą być przykłady działań prowadzone przez różnego rodzaju animatorów oraz organizacje i instytucje, jak na przykład galeria Zachęta²³, Spotlight Kids²⁴ czy galeria Bunkier Sztuki²⁵. Są to warsztaty z udziałem artystów plastyków, którzy współtworzą z dziećmi pełne rozmachu projekty. Są to przedsięwzięcia związane z tematyką sztuki – głównie współczesnej. Forma ich realizacji to dynamiczne zajęcia w specjalnie do tego przygotowanych pomieszczeniach, z dostępem do rozmaitych mediów, materiałów plastycznych, gdzie dzieci są zachęcane do dowolnego dysponowania udostępnionymi środkami, brudzenia się, tworzenia spontanicznych scenariuszy z pomocą edukatorów pasjonatów. W warunkach szkolnych jest to rzecz jasna utopia, niemożliwa do zrealizowania jako działania programowe. Może jednak stanowić wzór nadający kierunek prowadzonym zajęciom, określać filozofię proponowanego przekazu. Wydaje się, że każda zmiana polegająca na odejściu od skostniałego schematu jest zmianą na lepsze. Należałoby upowszechnić wiedzę o istotności kształtowania u dzieci nie tylko umiejętności plastycznych i znajomości wiedzy o sztuce, lecz może przede wszystkim twórczej postawy jako cechy osobowości, do czego wspianiałym narzędziem może być właśnie sztuka.

---

²² M. Karczmarzyk, dz. cyt., s. 303–313.

²³ <https://zacheta.art.pl/pl> (dostęp: 18.05.2019).

²⁴ <https://artmuseum.pl/pl/wydarzenia/spotlight-kids> (dostęp: 18.05.2019).

²⁵ <http://bunkier.art.pl/> (dostęp: 17.05.2019).

Bibliografia

- Anholt L., *Van Gogh. Kamil i słoneczniki*, Sterdust Media S.C., 2011.
- Cackowska M., *Czym jest książka obrazkowa? O pojmowaniu książki obrazkowej w Polsce*, część I, „Ryms”, nr 5/wiosna 2009; część II, „Ryms”, nr 6/lato 2009; część III, „Ryms”, nr 8/zima 2009/2010.
- Carle E., *The artist who painted a blue horse*, Philomel Books, 2011.
<http://bunkier.art.pl/> (dostęp: 17.05.2019).
<https://artmuseum.pl/pl/wydarzenia/spotlight-kids> (dostęp: 18.05.2019).
<https://www.znak.com.pl/ksiazka/frida-kahlo-seria-idol--99922> (dostęp: 20.09.2018).
<https://zacheta.art.pl/pl> (dostęp: 18.05.2019).
- Janion M., Zielińska M. (red.), *Style zachowań romantycznych. Propozycje i dyskusje. Sympozjum, Warszawa 6–7 grudnia 1982 r.*, PIW, Warszawa 1986.
- Karczmarzyk M., *Co znaczą rysunki dziecięce? Znaczenia i potencjał komunikacyjny rysunku dziecka sześciolatniego*, Wydawnictwo UG, Gdańsk 2010.
- Karczmarzyk M., *Wybrane podręczniki dla klas pierwszych edukacji zintegrowanej – analiza metodą wizualno-werbalną Guntera Kressa oraz Theo van Leeuwena, „Chowanna”, nr 2(41)/2013.*
- Karczmarzyk M., Pater-Ejgierd N., *A child in a virtual gallery. The analysis of selected websites of great museums*, „Problemy Wczesnej Edukacji”, nr 2(12)/2010.
- Kress G., van Leeuwen T., *Reading images. The Grammar of Visual Design*, Routledge, London–New York 1996.
- Limont W., Nielek-Zawadzaka K., *Dylematy edukacji artystycznej, T. 1: Edukacja artystyczna wobec przemian w kulturze*, Oficyna Wydawnicza Impuls, Kraków 2005.
- Mazepa-Domagała M., *Z zagadnień recepcji sztuki przez dziecko. Próba określenia kompetencji odbiorcy wytworów sztuki i przyszłego ich twórcy*, [w:] K. Krasoń, B. Mazepa-Domagała (red.), *Wymiary ekspresji dziecięcej. Stymulacja – samo-realizacja – wsparcie*, Librus–Górnośląska Wyższa Szkoła Pedagogiczna im. Kardynała Augusta Hlonda, Katowice–Mysłowice 2005.
- Remerts D., *Meneer Kandinsky was een Schiller*, Leopold, 2010.
- Rose G., *Interpretacja materiałów wizualnych. Krytyczna metodologia badań nad wizualnością*, Wydawnictwo Naukowe PIW, Warszawa 2010.
- Szyłak J., Dymel-Trzebiatowska H., Cackowska M. (red.), *Książka obrazkowa. Wprowadzenie*, Instytut Kultury Popularnej, Poznań 2017.
- Ungeheuer-Gołąb A., *Literackie inspiracje w rozwoju przedszkolaka*, Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich, Warszawa 2012.
- Valenzia M., *Getting to know the world's greatest artists*, Children's Press, 1996.
- Wądolny-Tatar K., Chrobak M., *Światy dzieciństwa*, Universitas, Kraków 2016.
- Welsch W., *Estetyka i anestetyka*, [w:] R. Nycz (red.), *Postmodernizm. Antologia przekładów*, Wydawnictwo Baran i Suszyński, Kraków 1998.

- Wincencjusz-Patyna A., *Między słowem a obrazem – kiedy rysunek staje się ilustracją*, „DYSKURS. Pismo Naukowo-Artystyczne ASP we Wrocławiu”, t. 16/2013.
- Wojnar I., *Estetyka i wychowanie*, PWN, Warszawa 1970.
- Zabawa K., *Literatura dla dzieci w kontekstach edukacyjnych*, Wydawnictwo WAM, Kraków 2017.

Visual-verbal analysis of selected picture book biographies of famous painters

Abstract: Illustrated books for children seek to educate children through art and make them aesthetically attuned. Many of these books are devoted to the biographies of painters. This article outlines how selected children's books present artists, and offers a visual-verbal analysis. The texts analysed include: L. Anholt, *Van Gogh. Kamil i słoneczniki*; E. Carle, *The artist who painted a blue horse*; D. Remerts, *Meneer Kandinsky was een Schiller*; M. Valenzia, *Getting to know the world's greatest artists*; and Polish ones, e.g.: A. Czerwińska-Rydel, *Mgnienie oka. Opowieść o Danielu Mikołaju Chodowieckim*; M. Kowerko-Urbańczyk, *Idol. Frida Kahlo*.

Keywords: children's picture book, visual-verbal analysis, education through art, artist

About the authors: Małgorzata Karczmazyk – artist, tutor, academic teacher, assistant professor at the Media Education Workshop of the University of Gdansk.
Dominika Szelałowska – art teacher in III High School in Gdansk.